MALTA

QORTI TAL-MAGISTRATI (GHAWDEX) GURISDIZZJONI SUPERJURI

MAGISTRAT DR. PAUL COPPINI

Seduta tat-22 ta' Novembru, 2006

Citazzjoni Numru. 9/2000/1

Francis u Mary konjuġi Attard .

vs

Joseph Grech .

Il-Qorti ,

PRELIMINARI

Rat iċ-ċitazzjoni li permezz tagħha l-atturi, wara li ppremettew :

Illi fis-sitta (6) ta' Marzu elf disa' mija disgħa u disgħin (1999) l-attur Francis Attard safa gravament ferut waqt illi kien qed jagħmel xogħol ta' bajjad f'fond fi Triq Wistin Camilleri, Victoria, Għawdex, proprjeta' ta' Joe Attard ;

Illi l-attur Francis Attard weġġa' meta waqt ix-xoghol tiegħu kien miexi fuq armar li intrema' fl-imsemmi fond mill-konvenut;

Illi l-imsemmi armar ma sarx skond l-arti u s-sengħa tant li ċeda meta kien qed jintuża mill-attur u konsegwenza ta' dan seħħ l-inċident illi fih safa gravament ferut l-attur wara li waqa' għoli ta' madwar sular ;

Illi kawża ta' l-inċident hawn fuq imsemmi l-attur sofra feriti gravissimi f'ġismu li ħallewh ibati minn debilita' permanenti kif sejjer jirriżulta dettaljatament waqt it-trattazzjoni tal-kawża ;

Illi kawża tal-feriti li ġarrab fl-imsemmi inċident, l-attur qatt ma reġa' attenda għax-xogħol u lanqas jista' qatt jerġa' jeżerċita l-professjoni li kellu jew jagħmel kwalunkwe xogħol ieħor ;

Illi dan kollu qiegħed jikkaġuna danni emerġenti kif ukoll lukri ċessanti lill-atturi ;

Illi għalkemm il-konvenut ġie interpellat sabiex jersaq għal-likwidazzjoni u ħlas tad-danni kollha sofferti mill-atturi, huwa baqa' inadempjenti ;

Illi l-atturi jridu illi jiġu kumpensati ta' dawn id-danni .

Talbu lill-konvenut jgħid għaliex m'għandhiex din il-Qorti :

1. Tiddikjara lilek konvenut unikament responsabbli għall-inċident li sofra l-attur Francis Attard fis-sitta (6) ta' Marzu elf disa' mija disgħa u disgħin (1999) ;

2. Tillikwida d-danni sofferti mill-atturi billi tiddikjara illi jikkonsitu f'dawk id-danni emerġenti u lukri ċessanti illi jirriżultaw waqt it-trattazzjoni tal-kawża ;

3. Tikkundanna lill-konvenut iħallas id-danni kif likwidati .

Bl-ispejjeż inklużi dawk ta' l-ittra uffiċjali ta' l-erbgħa u għoxrin (24) ta' Awissu elf disa' mija disgħa u disgħin (1999) kontra tiegħek u bl-inġunzjoni għas-subizzjoni illi għaliha minn issa inti nġunt .

Rat id-dikjarazzjoni tal-fatti ta’ l-atturi debitament maħlufa minn Mary Attard .

Rat in-nota ta’ l-eċċezzjonijiet tal-konvenut li eċċepixxa illi :

1. Illi d-domandi attriċi huma nfondati fid-dritt u fil-fatt u dan peress illi l-esponenti b'ebda mod ma kien responsabbli għall-inċident di quo agitur .

2. Illi l-armar imsemmi fiċ-ċitazzjoni ma sarx mill-konvenut iżda minn ħaddiema ossija impjegati tiegħu liema ħaddiema huma tas-sengħa u kompetenti fix-xogħol tagħhom u huwa ma hux tenut iwieġeb għall-aġir tagħhom .

3. Illi l-armar kien intiż biss bħala forma għal taraġ tal-concrete li kellu jsir u effettivament kienet għadha tlestiet biss il-parti orizzontali . Dan l-armar ma kienx intiż sabiex iservi ta' passaġġ għall-attur .

4. Illi jekk l-attur għadda minn fuq dan l-armar dan sar ad insaputa u mingħajr il-kunsens ta' l-esponenti u konsegwentement ma għandux iwieġeb għall-inċident u għad-danni konsegwentement sofferti mill-atturi .

Salvi eċċezzjonijiet ulterjuri .

Rat id-dikjarazzjoni tal-fatti ta' l-istess konvenut maħlufa minnu.

Rat id-digriet tagħha tat-28 ta' Mejju 2002 fejn innominat lill-kirurgu Mr. Charles Grixti bħala espert mediku f'din il-kawża .

Rat ir-rapport ta' l-istess espert mediku, ppreżentat fl-14 ta' Frar 2003 u maħluf fil-15 ta' Settembru, 2006 .

Rat il-verbal tal-kontendenti tal-11 ta' Novembru 2005 fejn iddikjaraw illi ma jsibux oġġezzjoni li din il-kawża tinstemgħa u tiġi deċiża mill-Qorti kif ippreseduta, minkejja li l-maġistrat sedenti kien għamel ir-rapport ta' l-inkjesta relattiva għall-inċident mertu ta' din il-kawża .

Rat il-verbal tagħha tal-11 ta' April 2006 fejn ħalliet il-kawża għal-lum għas-sentenza .

Rat in-noti ta' l-osservazzjonijiet rispettivi tal-kontendenti .

Rat l-atti l-oħra kollha tal-kawża, inklużi l-verbali tax-xhieda mismugħa u d-dokumenti u affidavits esebiti .

Ikkunsidrat :

Illi din hija kawża għad-danni magħmula mill-atturi in segwitu għal inċident li fih weġġa' b'mod gravi l-attur, meta waqa' huwa hu għaddej minn fuq armar li kien qed jintrema minn ħaddiema inkarigati mill-konvenut, bl-iskop li jagħtu l-konkos għal taraġ fi proprjeta' ta' terzi li kienet għadha fi stat ta' kostruzzjoni . L-azzjoni esperita hi għalhekk dik bażata fuq il-Lex Aquilia,[1] li bażi tagħha jista' jkun id-delitt, f'każ ta' *dolo,* jew il-kważi delitt, f'każ ta' c*olpa*, kif jippretendi li hu l-każ preżenti l-attur[2] . Il-**Giorgi** jgħallem f'dan ir-rigward :

"*E' detta colpa in senso generale della nostra scienza qualunque violazione di un obbligo giuridico; anche la violazione dolosa . In senso piu' ristretto la parola colpa esclude il dolo, e significa volontaria omissione di diligenza, per cui non prevediamo le conseguenze illecite di una commissione od ommissione, e violiamo senza avvedercene un nostro dovere giuridico . Pero', si dice, che l'inadempimento dell'obbligazione dipende da colpa, quando sebbene la causa dell' inadempimento sia stata*

[1] 44 Dig. Del leg. aquil. IX, 2 .
[2] art.1033 Kap. 16 .

l'opera del debitore medesimo, costui non ne abbia avuta la coscienza, e solo abbia mancato di quella diligenza, che egli era tenuto di usare."[3]

FATTI

Mhux kontestat illi l-attur waqa' għoli ta' bejn tmienja jew disa' filati meta nqasmet bih pjanċa taċ-*chipboard* li kienet tifforma parti mill-armar għall-għoti ta' konkos biex jiġi ffurmat taraġ fil-fond ta' ċertu Joseph Attard, li kien għadu fi stat ta' kostruzzjoni, u per konsegwenza huwa anke sofra debilita' permanenti[4] . L-attur kien qed jagħmel xogħol ta' bajjad u tikħil f'dan il-fond, filwaqt illi l-konvenut kien inkarigat biex jagħmel ix-xogħol tal-konkos fl-istess fond . L-appalt ta' l-attur u dak tal-konvenut kienu separati u ma kien hemm ebda ko-ordinazzjoni fix-xogħol rispettiv tagħhom . Meta ġara l-inċident, l-attur kien qed ikaħħal il-ħajt diviżorju ta' dan il-fond, imma la l-konvenut u lanqas il-ħaddiema tiegħu ma kienu preżenti, billi kienet għadha kemm għamlet ix-xita u ma setgħux ikomplu bix-xogħol tagħhom .

RESPONSABILITA'

L-attur jikkontendi illi għal dan l-inċident jaħti l-konvenut għaliex l-armar li minn fuqu waqa' kien intrema minnu . Il-konvenut da parti tiegħu jiċħad kwalunkwe responsabilita' għal dan l-inċident, l-ewwelnett għax l-armar ma sarx minnu personalment, imma minn impjegati tiegħu, li kienu kompetenti biżżejjed għal dan ix-xogħol . Imbagħad ukoll għax fi kwalunkwe każ, dan l-armar ma kienx intiż sabiex jgħaddu minn fuqu in-nies, imma sempliċement sabiex iservi ta' bażi għat-tqegħid tal-konkos biex jiġi ffurmat it-taraġ fil-fond fejn kienu qed jaħdmu . Infatti din hija s-sustanza tal-eċċezzjonijiet tiegħu .

---

[3] Teoria delle Obbligazioni nel Diritto Moderno Italinao ed. 1903 vol. II. # 18 p. 32 - 33

[4] ara rapport peritali a fol.156 - 160 tal-process .

Huwa prinċipju bażiliari tal-proċedura illi l-piż tal-prova tal-fatti allegati li fuqhom qed jibbaża l-pretensjonijiet tiegħu huwa ta' l-attur, u jispetta biss lill-konvenut li jirribatti dawn il-provi bi provi kuntrarji . "**Bla ħsara ta' kull dispożizzjoni oħra tal-liġi, l-obbligu tal-prova ta' fatt imiss dejjem lil min jallegah.**" [5] Ġie mgħallem mill-**Mattirolo** f'dan ir-rigward illi : "*Una regola di dottrina e di gurisprudenza generale reca che* ***'semper onus probandi ei incumbit qui dicit'****, ossia che* ***'semper necessitas probandi incumbit illi qui agit****.' In verita', il principio di egualianza civile, che nella pratica dei giudizi si traduce nel principio della parita' di trattamento assicurata alle parti, non permette che si presti fede piuttosto all'allegazione dell'uno che a quella dell'altro dei litiganti . Quindi ciascuna delle parti deve provare i fatti, che essa allega a sostegno del proprio assunto; e l'autorita' giudicante dee pronunizare* ***juxta allegata et probata …****. "* [6]

Fil-każ in eżami l-attur qiegħed jitfa' l-ħtija għal dak li ġara fuq il-konvenut, għax l-armar li minn fuqu huwa waqa' kien tiegħu . Huwa jikkontendi illi dan l-armar ma kienx mibni sewwa, skond is-sengħa u l-arti, u minflok injam mastizz intuża materjal sekondarju konsistenti f'kompożizzjoni (*chipboard* tal-*melamine*) li ma kienx jiflah għal piż ta' bniedem fuqu . Huwa għadda minn fuqu għax ma kienx hemm aċċess ieħor għall-bejt fejn kien qed jaħdem . Sostna wkoll illi jekk dan l-armar kien ta' perikolu, l-konvenut messu qallu jew ta' l-inqas ħalla xi sinjali biex ħadd ma jgħaddi minn fuqu .

Minn naħa l-oħra rriżulta tassew illi l-armar in kwistjoni ma kienx sar mill-konvenut, imma mill-ħaddiema tiegħu . Huwa kien immarkalhom biss fejn kellu jiġi t-taraġ, iżda x-xogħol proprju ta' l-armar sar minn dawn il-ħaddiema, li kienu mdorrijin jagħmlu xogħol simili, u kien ilhom jagħmluh għal diversi snin . Il-konvenut jikkontendi għalhekk illi ġialadarba huwa inkariga nies kompetenti biex jagħmlu dan l-armar, u ma ġiet ippruvata ebda *culpa*

---

[5] art. 562 tal-Kap. 12 .

[6] Trattato di Diritto Giudiziario Civile Italiano vol. III 5ta ed. para. 465, 467, 468, 471 pag. 380 – 382 .

in eligendo, ma kellux japplika l-artikolu 1031 tal-Kodiċi Ċivili li jittratta l-*vicarious liability* ta' *employer* għall-għemil ta' l-impjegati nkompetenti tiegħu, u allura *se mai* l-attur kellu jħarrek lil dawn l-impjegati u mhux lilu .

Madankollu jsostni wkoll, illi anke kieku kellu b'xi mod jinżamm responsabbli għax-xogħol imwettaq minn dawn il-ħaddiema, xorta waħda l-ħtija għall-inċident mertu ta' din il-kawża ma tistax tiġi mputata lilu . Dan għaliex :

(i) ***l-armar ma kienx għadu lest*** : infatti rriżulta illi l-impjegati tal-konvenut ma setgħux ikomplu bix-xogħol ta' l-armar tat-taraġ billi kienet għada kemm għamlet ix-xita . Sew minn dak li rriżulta lill-perit tekniku li kien aċċeda fuq il-post fejn ġara l-inċident fl-okkażżjoni ta' l-inkjesta relattiva, u anke minn dak li xeħdu l-impjegati tal-konvenut sabiex ikun lest għat-tqegħid tal-konkos, dan l-armar kien jonqsu it-takki biex jiġi ffurmat it-taraġ, ix-xbieki tal-ħadid u l-ġakkijiet minn taħt għall-irfid . Dawn il-ħwejjeġ kienu mbagħad jirrendu l-armar ferm iżjed b'saħħtu ;

(ii) ***l-armar ma kienx intenzjonat li jintuża bħala passaġġ*** : dan l-armar kellu jservi bħala forma sabiex isir it-taraġ tal-*concrete* fil-kaxxa tat-taraġ tal-fond fejn seġġ l-inċident . Il-konvenut jew aħjar il-ħaddiema tiegħu ma bnewhx biex minn fuqu jkun hemm aċċess għas-sular ta' fuq . Ġie allegat mill-impjegati tal-konvenut illi huma ndunaw illi l-attur u n-nies li kellu miegħu kienu qed jitelgħu fuq permezz ta' dan l-armar, u avżawhom illi dan ma kienx sod biżżejjed, imma ma tawx każ tagħhom . L-attur dan jiċħdu, imma bħala persuna ta' ċertu esperjenza fix-xogħol tal-bini, dan kellu jinduna illi l-armar kif kien ma kienx sod biżżejjed biex jiflaħ l-irġiel telgħin u neżlin minn fuqu, ġieli anke mgħobbijin bl-għodod jew materjal ieħor;

(iii) parti mill-armar kien iffurmat minn chipboard : l-attur isemmi dan il-fatt bħala fattur li jikkontribwixxi għall-ħtija tal-konvenut . Imma fil-fehma tal-Qorti dan il-fatt kien iżjed messu żamm lill-attur lura milli juzż l-armar biex jaċċedi, forsi b'mod aktar konvenjenti

għalieh għas-sular ta' fuq . Ma tridx tkun wieħed tas-sengħa biex tirrejalizża illi ċ-*chipboard* mhux materjal b'saħħtu biżżejjed li jiflah il-piż ta' bniedem tiela u nieżel fuqu, speċjalment bħal ma ġara fil-każ in eżami, jekk dan il-materjal ikun ġie espost għall-ilma tax-xita ;

(iv) minkejja kollox, l-attur għażel li jieħu r-riskju u juża dan l-armar : Huwa minnu illi ma kienx hemm aċċess ieħor għal fuq il-bejt, fejn l-attur ħtieġlu jitla' biex jagħmel l-armar tiegħu ħalli jiddendel mal-ħajt diviżorju, sabiex ikun jista' jkaħħlu minn barra . Imma jekk ma kienx hemm dan l-aċċess disponibbli, l-attur kellu żewġ għażliet : (a) jew jistenna sakemm titlesta l-kaxxa tat-taraġ u jkollu aċċess liberu għal fuq il-bejt; inkella (b) jagħmel l-armar tiegħu minn barra permezz ta' *scafolding* u slielem u jevita għal kollox li juża l-armar ta' ħaddiehor li, kif ġia spjegat, ma kien qatt intiż biex jgħaddu n-nies minn fuqu . Dan l-aġir ta' l-attur iġib l-applikazjoni tal-massima ***'volenti not fit injuria'*** fis-sens illi min ikun jista' jipprevedi li jkun qed jieħu riskju billi jagħmel xi ħaga, "*freely and voluntarily with full knowledge of the nature and extent of the risk he ran,"* [7] iżda jieħu dan ir-riskju xorta waħda, huwa ma jistax imbagħad jitfa' l-ħtija fuq ħaddieħor jekk ibati l-konsegwenzi bl-azzjoni tiegħu stess . Kif intqal f'sitwazzjoni pjuttost simili għal dik preżenti : " … *il-qorti hija tal-fehma illi l-inċident seħħ għax l-attur mar fejn ebda bniedem bil-għaqal ma għandu jmur . L-istat tal-moll kif jidher fir-ritratti jitkellem waħdu u juri ċar il-perikolu gravi li tidħol fih jekk tmur timxi fuqu, aktar u aktar jekk taqbeż fuq il-ġebliet bħal ma għamel il-attur . Meta tmur tfittex il-perikolu ma tistax twaħħal f'ħaddiehor jekk iġġarrab xi ħsara; dan huwa każ fejn* ***volenti non fit injuria*** *. Lanqas jista' jingħad, kif tgħid iċ-ċitazzjoni, illi l-konvenuti naqsu li jassikuraw is-sigurta' ta' min jinqeda bil-moll, għax ma tistax raġonevolment tistenna illi l-konvenuti jobsru illi xi ħadd sejjer jinqeda bil-moll kif inqeda bih l-attur*".[8]

KONKLUZJONI

---

[7] Charlesworth (On Negligence) 5th ed. p. 364 .

[8] Prim'Awla : Carmel Polidano vs Korporazzjoni Enemalta : 7.12.2004

.

Dan kollu jwassal lil din il-Qorti għall-konvinċiment illi għal dan l-inċident sfortunat ma jaħti ħadd ħlief l-attur innifsu . Kien hu li minn jeddu għażel li jieħu r-riskju li jutilizza l-armar mhux komplut tal-konvenut biex jeċċedi għall-bejt tal-fond fejn kien qed jaħdem . Bħala bniedem tal-mestier kien jaf, jew ta' l-inqas seta' jobsor illi dak l-armar ma kienx intenzjonat li jgħaddu n-nies minn fuqu, speċjalment meta kien evidenti illi ma kienx għadu lest u anqas mirfud . Anqas tista' tiġi mputata xi ħtija kontributorja fil-konvenut għal dak li ġara . Il-konvenut ma kienx bl-ebda mod negliġenti fix-xogħol tiegħu . L-armar kien inkomplut għax ix-xita żammet lill-ħaddiema tiegħu milli jlestuh, u peress illi qatt ma kien intenzjonat bħala aċċess, lanqas ma kien hemm għalfejn javża biex ħadd ma jgħaddi minn fuqu .

Billi ma nstabet ebda ħtija fil-konvenut, mhux il-każ illi tiġi konsidrata wkoll it-talba għall-likwidazzjoni tad-danni .

Għal dawn il-motivi tiddeċidi l-kawża, billi filwaqt illi tilqa' l-eċċezzonijiet tal-konvenut, tiċħad it-talbiet attriċi, bl-ispejjeż kontra l-attur .

< Sentenza Finali >

--------------------------------TMIEM--------------------------------